

Verlag bezoek Amsterdam op 21 april 2024.

Op zondag 21 april trokken we met 52 Vrienden van de Academie naar Amsterdam voor een portie kunst en cultuur.

We bezochten allereerst de tentoonstelling met 17de eeuwse meesterwerken van Frans Hals. Volgens de site van het Rijksmuseum was deze zeer getalenteerde kunstschilder “uitzonderlijk vernieuwend, vermakelijk en vol lef”. Het wordt al snel duidelijk dat dit niet overdreven is.

Frans Hals, een geboren Antwerpenaar (°1582), verhuisde al jong met zijn ouders naar Haarlem. Rond zijn 20ste (1610) komt hij in de leer bij Carel Van Mander, eveneens een naar het Noorden uitgeweken Vlaamse kunstschilder en schrijver. Tijdens een verblijf in Antwerpen maakt hij kennis met de werken van Rubens en Van Dyck en gaat die nauwkeurig bestuderen.

De techniek van Frans Hals wordt vaak beschreven alsof hij ‘aus einem Guss’ schilderde. Hij was de meester van de losse toets die penseelstreken deed dansen op het doek. Maar uit onderzoek is gebleken dat hij toch ook wel ‘onderschildering’ in verschillende fases gebruikte om een werk op het doek te krijgen.

Zijn stijl kenmerkt zich door uitbundigheid die de personages op zijn doeken ‘levend’ lijken te maken: een torsing van een bovenlichaam, een levenslustige lach, een gesticulerende hand, een nonchalante houding, een gezichtsuitdrukking die bravoure uitstraalt,... Frans Hals durfde het allemaal!

Doorheen de hele expo kunnen we de evolutie van deze uitzonderlijke kunstenaar volgen. Aan het begin van zijn loopbaan zien we vooral werken met een rauwe en zichtbare toets. Dat komt het duidelijkst tot uiting in zijn reeks ‘vrolijke drinkers’, waarbij de personages erg realistisch worden uitgebeeld: rode wangen, ruwe trekken, twinkende oogjes.

Daarna zien we een reeks portretten van saaie doopsgezinden tot echtparen, elk op hun eigen doek afgebeeld. Opvallend is de donkere kledij, opgesmukt met kanten mutsen en molensteenkransen. Bij de huwelijksportretten hangt dat van de man steeds aan de rechterzijde van dat van zijn echtgenote, allebei naar dezelfde richting kijkend. De poses

van de personages zijn los en informeel, in tegenstelling tot de eerder formele sfeer van het onderwerp: een verloving of huwelijk.

Er is echter één dubbelportret bekend van Frans Hals: het huwelijksportret van Isaac Massa en Beatrix van der Laen uit 1622. Het echtpaar zit hier glimlachend en dicht bij elkaar in een tuintje, de arm van de dame nonchalant op de schouder van haar man. Je kan in de 'hand op het hart' en in de klimop rond de boomstam hun standvastige liefde afleiden.

Vandaar gaat het naar de grote zgn. schutterstukken. Je ziet braspartijen in volle gang, de bewijzen van het gelag nog zichtbaar op de rijkgevlude tafels. Op 'Feestmaal van de officieren van de St.-Jorisschutterij' uit 1616, lijken de deelnemers aan het banket om te kijken naar een onzichtbare deur die plots wordt geopend, alsof ze nog een feestvierder verwachten.

Op 'het Groepsportret van Wijk XI' lijkt iedereen wel een andere kant op te kijken of in een andere pose te staan: nonchalant, met één voet vooruit, half zijdelings gedraaid, met een hand op de heup of gesticulerend... het komt de levendigheid van de groep zeker ten goede!

In een volgende zaal kijken lachende tronies ons uitnodigend aan: een bohemienne, een luitspeler in narrenkleding, enkele visserskinderen of marktkramers en muzikanten... een doorslag haast van de dagdagelijkse Haarlemse bevolking.

Het meest bekende 'lachende' portret is dat van Malle Babbe, ooit vereeuwigd in een liedje van Rob De Nijs, op een tekst van Lennaert Nijgh. De ietwat 'dwaas' kijkende vrouw had wellicht een verstandelijke beperking, wat door de uil op haar schouder gesymboliseerd wordt.

Ook de 'Vruchten- en groenteverkoopster' spreekt tot de verbeelding: de vrouw geeft beweging aan het schilderij door licht voorovergebogen te reiken naar een stuk fruit. Al dat lekkers op het marktkraampje is echter niet geschilderd door Frans Hals, maar door tijdgenoot Claes van Heussen. We zien die lachende gezichtjes ook opduiken in de kleine genrestukken van Frans Hals: een reeks kleinere portretjes met enkel het hoofdje van een lachend kind. Vaak betrok hij zijn kinderen om voor hem te poseren voor deze guitige werkjes.

Van een heel ander kaliber is 'Portret van Catharina Hooft met haar min'. Het is een zeldzaam portret van het dochttertje van een bevriende vooraanstaande en rijke familie, die zich een min kon permitteren voor de (op)voeding van het kind. Het kleine meisje is gekleed als een prinsesje, met erg veel oog voor de details van de rijk bewerkte stof van het jurkje.

Frans Hals schilderde ook familieportretten. 'Familiegroep in landschap' is daar een mooi voorbeeld van. Opvallend is ook hier weer de nonchalante houding van de personages én de afbeelding van de Afrikaanse jongen, die na een verblijf van de familie in het huidige Ghana is meegereisd naar Haarlem.

In de voorlaatste zaal zijn de portretten gerangschikt volgens 'Lef'. Alle afgebeelde mannen tonen zich van hun stoerste kant: half omgedraaid en met een arm op de rugleuning van een stoel, met de handen gekruist voor de borst of in de zij... de bravoure druipt eraf. 'De lachende cavalier' spreekt hier het meest tot de verbeelding: de rijk geklede man met de grote hoed drukt zijn waardigheid uit met een hand in de zij.

In de laatste zaal hangen slechts twee werken, die hij schilderde toen hij zelf al 80 was. 'De Regenten en Regentessen van het Oudemanshuis' zijn allebei belangrijke tijdsdocumenten: elke terughoudendheid is nu zoek in de ruig uitgesmeerde verf. De personages suggereren nu geen beweging meer, maar eerder statigheid en afstandelijkheid. Af en toe sluipt er nog een beetje kwetsbaarheid door in de dunne uitgestrekte hand van de zittende vrouw bijvoorbeeld.

Frans Hals was een Meester met een sterke hand die portretten tot leven wist te brengen... vat dit het zo een beetje samen?

We hebben er alvast van genoten!

Na de lunch hebben we een bezoek gebracht aan het Stedelijk Museum, waar een expo loopt met de werken van de performance-kunstenares Marina Abramovic.

Deze legendarische Servische artieste (°1946) staat bekend om haar experimenten met geluid, zelfbeschadiging, uitputting en uithoudingsvermogen. Met haar gedurfde en vaak erg heftige performances wil ze het publiek choqueren en geen enkele onbekende of bedreigende ervaring uit de weg gaan. In deze expo worden een 60-tal belangrijke werken van deze pionier van de performancekunst voorgesteld onder de vorm van foto's, video's, sculpturen, en iconische (live) performances.

Marina Abramovic kent sinds de jaren 70 al succes met haar ophefmakende performance- en body art, waarbij ze haar eigen soms naakte lichaam centraal durft te stellen. Van 1976 tot 2002 verblijft ze in Amsterdam, waar ze ook enkele experimenten uitvoert. In 1975 leert ze daar ook de Duitse kunstenaar Ulay kennen (1943-2020). Hun artistieke en romantische relatie zal 13 jaar duren en uitmonden in enkele schokkende performances. In deze expo maken we kennis met hun vaak heftige opvoeringen.

Je komt de expo binnen via een opening gemaakt van verlichte opeengestapelde blokken die een te smalle deuropening vormen.

Daarna wandel je nietsvermoedend een zaal binnen waar op een tafel talloze marteltuigen liggen uitgesteld: zwaarden, messen, bijlen, pijlen, zagen, kettingen en touwen...Op een film zie je hoe Abramovic met diezelfde objecten vastgeketend aan een stoel belaagd wordt door mensen uit het publiek en in de loop van het 6 uur durende experiment zichzelf laat

onderdompelen in de stijgende agressiviteit ... gelukkig ligt er ook verband en EHBO-materiaal op de tafel klaar...

We zien nog een ander voorbeeld van (zelf)verminking, waarbij je op enkele foto's kan zien hoe ze met een mes een vijfpuntig kruis kerft rond haar navel. (Lips of Thomas)

In de film 'Role Exchange' (1975) zie je het verhaal van een vrouwelijke Amsterdamse sekswerker waarmee ze 'van leven wil wisselen' gedurende 4 uur. Ze wil echt aan den lijve ondervinden wat het betekent om die rol te spelen en tegelijk wil ze weten of eender wie haar eigen rol van kunstnares kan overnemen. Of het experiment geslaagd is, weten we niet, maar het raakte indertijd wél een gevoelige snaar bij het Nederlandse publiek.

Marina Abramovic wil graag haar uithouding uittesten in verschillende experimenten. Ze houdt dan bijvoorbeeld uren durende 'staarsessies'. Het meest bekende voorbeeld hiervan is 'The Artist is Present', in het MoMa in New York in 2010. Ze nodigt mensen uit het publiek uit om tegenover haar aan een tafeltje plaats te nemen voor onbepaalde tijd, maar wel in complete stilte. Ze heeft dit in totaal 75 opeenvolgende dagen (716 u) volgehouden en 1545 bezoekers hebben plaatsgenomen in de lege stoel. Ze moeten haar enkel 'aankijken'. Op een bepaald moment komt haar oud-geliefde Ulay plaatsnemen tegenover haar en dan zie je haar letterlijk breken. Ze heeft ook samen met Ulay op andere plaatsen gelijkaardige, maar deze keer doelbewuste staarsessies gehouden onder de naam Nightsea Crossing.

Om naar de volgende zaal te gaan, moet je letterlijk via een live act 'passeren': twee naakte personen, een man en een vrouw, staan tegenover elkaar in het deurgat. Bij het passeren kan je niet anders dan één van de twee aanraken met delen van je eigen lichaam. De acteurs blijven echter ongestoord verder in elkaars ogen kijken. Abramovic

leidt momenteel acteurs op om de performances telkens ergens live uit te voeren, maar indertijd deed zij ze zélf...om de grenzen van het lichaam uit te testen.

We zien dit nog verder geïllustreerd in de volgende zaal: Abramovic en Ulay weten het publiek te schokken met hun heftige performances: zittend tegenover elkaar en afwisselend elkaar met de vlakke handpalm op de wang slaan (Night/Dark) ... of elkaar

telkens naakt passeren en op den duur op elkaars lichaam clashen en crashen (Relation in Space), waarbij het geluid van de impact op elkaars lichaam blijkbaar het toppunt zou moeten zijn ... of de hele tijd naar elkaar schreeuwen (AAAA...AAAA) en de gezichten telkens dichterbij elkaar toe buigen, tot Ulay het opgeeft... En stel je voor dat iemand van de partijen het opgeeft als de ene de boog vasthoudt en de andere de pijl ...

Het laatste experiment met Ulay aan haar zijde (of is het tegenover haar) is de wandeling over de Chinese Muur: ze beginnen hun tocht elk aan één kant en na 3 maanden treffen ze elkaar en loopt hun samenwerking op élk vlak op de klippen. (1988)

Vanaf dat moment wil Abramovic opnieuw alleen de touwtjes in handen nemen en staat de wil tot zelfbeschikking centraal.

Abramovic neemt ook graag politieke standpunten in. Als kind groeit ze op in het communistische Joegoslavië. Haar Balkanidentiteit komt heel sterk naar voren in 'Balkan Baroque' 1997, waar ze op de Biënnale van Venetië 4 dagen lang bloederige koeienbotten schrobt terwijl ze volksliedjes zingt en dit onder het toeziende oog van haar ouders, wiens foto op de muur geprojecteerd is. Op deze expo wordt dit experiment op een video getoond in een ruimte die volledig met een rood tapijt bedekt is. Aan een muur hangt een levensgrote foto (Hero 2001) van Abramovic te paard met een grote witte vlag in de hand, ter nagedachtenis aan haar vader.

In de volgende zaal ligt de klemtoon op 'Komen en Gaan'. Je ziet Abramovic naakt op de rug liggend en duidelijk hoorbaar ademen, terwijl een skelet roerloos bovenop haar ligt en de zelfde vorm aanneemt als het levende lichaam eronder. (Nude with Skeleton – 2005)

Ze experimenteert ook graag met fotografie, wat mooi tot uiting komt in The Crosses. Het is een erg dramatische opstelling van 4 mega grote kruizen, waarin we Abramovic zien in 'goede' en 'kwade' poses. Het ene kruis toont afbeeldingen van een devote Abramovic, op een ander kruis trekt ze gekke gezichten. Door zichzelf zowel goddelijk als duivels af te beelden, plaatst ze het gendervraagstuk in een religieuze context .

In de voorlaatste ruimte speelt ze met licht en de kracht ervan in haar spirituele ontdekking. Ze wil telkens de grenzen van haar bewustzijn aftasten en zo haar geest bevrijden van haar lichaam. Dat zien we in een korte video waarin ze boven op een metalen stapelbed ligt en haar haren wapperen in de wind. Er is duidelijk een storm op komst. Haar lichaam houdt metaforisch een elektrische bron vast en wordt zo een transformator of geleider van energie als het getijde opkomt en de storm losbarst.

In de laatste ruimte is aan één muur een zadel vastgemaakt. (Luminosity-1997). Het is de bedoeling om met gestrekte armen en benen naakt op het zadel plaats te nemen en te blijven balanceren. Om dit correct uit te voeren is een uiterste concentratie vereist. Deze performance wordt ook live uitgevoerd, maar niet tijdens ons bezoekmoment.

Aan een andere muur staat 'The House with the Ocean View' opgesteld. In een Artist is Present-moment in 2002 in De Sean Kelly Gallery in New York, verbleef Abramovic gedurende 12 dagen en nachten ononderbroken in het huis. Intussen leefde ze telkens in één van de 3 kamers : de leefruimte, de badkamer en de slaapkamer. De open ruimtes zijn bereikbaar via een trap met tredes gemaakt van messen. Ze had zichzelf een

aantal ascetische regels opgelegd, waaronder niet eten, niet praten en driemaal per dag douchen.

En om af te sluiten, kon je zélf nog deelnemen aan het experiment 'Counting the Rice' oftewel 'rijstkorreltjes tellen'. Uithouding, discipline, werkethiek, routine,... zoek erin wat je wil of haal eruit wat je zoekt... letterlijk alles en nog veel meer is mogelijk voor Marina Abramovic.

Deze expo is absoluut uitzonderlijk en beklijvend te noemen.

Verlag : Leen Massei

Foto's : Rita Van Looy